

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.3-14>

УДК: 725, 727

Кравченко Ірина Леонідівна

*доктор архітектури, доцент, професор кафедри теорії архітектури
Київського національного університету будівництва і архітектури*

kravchenko.il@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3972-5215>

Web of Science ResearcherID: AAD-7145-2019;

Акопник Світлана Володимирівна

доцент кафедри теорії архітектури

Київського національного університету будівництва і архітектури

akopnyk.sv@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8133-2220>

АРХІТЕКТУРА ЗАКЛАДІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ У ПЕРІОД ЇХ ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ ТА РОЗГАЛУЖЕННЯ (1941 – 1956 РОКИ)

Анотація: у статті представлена характеристика III етапу розвитку архітектури закладів неформальної освіти у 1941-1956 роки. Надано зведені відомості щодо відновлення та подальшого розвитку закладів неформальної освіти, як педагогічних інституцій, у повоєнні роки за кордоном. Обґрунтовано основні позиції розвитку їх архітектури та відомості проілюстровані прикладами.

Ключові слова: архітектура закладів неформальної освіти; період інтенсивного розвитку та розгалуження; будинки профспілок; культурні центри.

Постановка проблеми. Період 1941 – 1956 років є складним та неоднозначним у формуванні як самої неформальної освіти, так і вимог суспільства до додаткової освіти, а, разом, і принципово нового підходу до архітектури ЗНФО. III етап розвитку архітектури ЗНФО - 1941-1956 роки – період інтенсивного розвитку та розгалуження. Розвиток закладів неформальної освіти (ЗНФО), як педагогічних інституцій, призупинившись у воєнні та відновившись у повоєнні роки набув певних якісних рис, що суттєво вплинули на формування архітектури подібних закладів. Саме у повоєнні роки, на тлі

всєбічного відновлення країн, заклади неформальної освіти набувають нових форм, розвиваються шляхом створення спеціальних освітніх програм, неформальних освітніх курсів, організації відповідних закладів тощо.

Огляд публікацій. Кравченко І.Л. досліджувалися ключові позиції розвитку архітектури ЗНФО у найбільш активні та знакові періоди [1-3], а також, формування архітектури ЗНФО різного спрямування [4-6]. Акопник С.В., як на теоретичному рівні, так і у практичному досвіді досліджувалися питання формування середовища дозвілля (у тому числі ЗНФО) та організації дитячих дошкільних закладів, навчальний простір в яких наразі тяжіє до неформальних сценаріїв [7,8]. З боку педагогічної галузі період розвитку ЗНФО, що розглядається, 1941-1956 роки, досліджували: Горук Н. – розвиток неформальної освіти дорослих у США [9]; Фельцан І. М. – становлення освіти дорослих у Європі [10], Марчук А. В. – становлення андрагогіки [11], Аніщенко О.В., Баніт О.В., Сігаєва Л. Є. та ін - особистісний та професійний розвиток дорослих [12], Павлік Н.П. – організація неформальної освіти молоді [13], Міленін В.М., Биковська О.В. та Єгорова О. І. – становлення та розвиток позашкільної освіти [14-16] та ін. Вказані роботи фахівців-педагогів стали підґрунтям для дослідження педагогічних та історичних аспектів впливу на розвиток архітектури ЗНФО у період, що розглядається.

Актуальність дослідження. Розвиток неформальної освіти та архітектури відповідних закладів, як альтернативного навчального простору для всіх вікових груп населення, є актуальним предметом дослідження, оскільки задля розуміння динамічного зростання популярності такого виду освіти та відповідних архітектурних продуктів, необхідно дослідити ці позиції крізь призму історичних, соціо-культурних, економічних, науково-технічних явищ, які суттєво вплинули на формування їх архітектури у відповідні періоди та наші дні.

Мета статті. Аналітичний огляд розвитку неформальної освіти та архітектури відповідних закладів за кордоном у 1941-1956 роки.

Виклад основного матеріалу. Дослідження фахівців педагогічної галузі висвітлюють наступні позиції, які характеризують розвиток неформальної освіти у період, що розглядається. Так, Марчук А. В. зазначає, що починаючи з 1949 року, ЮНЕСКО актуалізує проблематику розвитку міжнародного руху в сфері освіти дорослих та у 50-60 роках в країнах Європи почала розвиватись наука «андрагогіка», предметом вивчення якої стала освіта дорослих [11]. Горук Н. надає відомості щодо розвитку неформальної освіти у США. Науковиця робить акцент на наступних позиціях, аспектах, що вплинули на розвиток освіти дорослих: вплив холодної війни з СРСР у 1950-х та 1960-х роках; виникнення теорії людського капіталу (Human Capital Theory),

відповідно до якої освіта – це не лише сфера споживання, а й інвестування, простежується тенденція збільшення продуктивності людського капіталу, професіоналізації населення для забезпечення економічного добробуту країни. Це спричинило, зазначає Горук Н., збільшення обсягу шкільних навчальних програм та виникнення великої кількості неформальних освітніх курсів [9]. Фельцан І. М., досліджуючи формування освіти дорослих у Європі, пише про цей період: «... в кінці Другої світової війни, багато європейських урядів започатковували програми для колишніх солдатів, які бажали отримати нові професійні навички. З'явилися місцеві коледжі, літні табори, та освітні програми орієнтовані на дорослого студента. Відтепер, на офіційному рівні уряд визнавав важливість освіти дорослих, та фінансував програми стажування, перекваліфікації, здобуття інтелектуальних та фізичних навичок». Як наслідок таких потужних змін у розвитку неформальної освіти дорослих представниками низки європейських країн у 1953 році було засноване Європейське Бюро з Освіти Дорослих [10]. Так само у Великобританії, Канаді, Австралії та інших країнах розвиток освіти дорослих і неформальної освіти у ХХ ст. характеризується активною законодавчою підтримкою з боку уряду основних ініціатив, пов'язаних з освітою дорослих, у зв'язку з чим розширюється мережа навчальних закладів, орієнтованих на задоволення освітніх потреб дорослої людини, покращується система державного фінансування [12]. Як зазначають Єгорова О. І. і Биковська О. В., що післявоєнний час, характеризується, зокрема, часом «Великого американського буму», при якому відбулося підвищення економічного розвитку, зниження рівня злочинності, характерною емоційною ознакою цього періоду є оптимізм і впевненість у майбутньому, що, власне, призвело до, так званого, «бєбі буму» – зростання народжуваності. Зокрема, у період між 1946 р. і 1960 р. населення Америки зросло на 30 мільйонів. Дослідницями встановлено, що позашкільні заклади у цей час намагаються налагоджувати свою нормальну довоєнну роботу, зокрема організовувати вільний час дітей, «забирати» їх з вулиці, надавати прикладні знання, вміння, навички, забезпечувати прийняття, свободу і розвиваючі відносини з дорослими і однолітками. Зокрема, позашкільні заклади звертають увагу на групові види діяльності. Водночас, у цей період позашкільні заклади стають гендерно орієнтованими, тобто включають більше дівчат, щоб їх кількість була рівною з хлопцями [15, 16].

У період другої світової війни розвиток неформальної освіти, звичайно, призупинився. Після війни у країнах-учасницях поступово відновлюється неформальна освіта, як інституція, поновлюється її розвиток та будівництво відповідних осередків. Так у країнах соцтабору розвивається архітектура різних будинків культури, профспілок, молоді тощо.

В Угорщині після закінчення другої світової війни і встановлення в країні демократичного суспільного устрою багато прихильників функціоналізму 30-х рр. стали активними організаторами і ведучими майстрами соціалістичного будівництва. У перші повоєнні роки будівництво громадських будинків було незначним. В деяких випадках використовувалися коробки зруйнованих будівель, що залишилися, це, в значній мірі, зумовило планувальне і об'ємне рішення нових споруд, проте в їх архітектурних членуваннях проглядали риси нової епохи. Одним з перших значних і новаторських громадських споруд Народної Угорщини став Будинок профспілки будівельників в Будапешті (архітектори Л. Гадорош, І. Перень, Г. Прейзіч, 1947-1948 рр.) (рис. 1) [17].

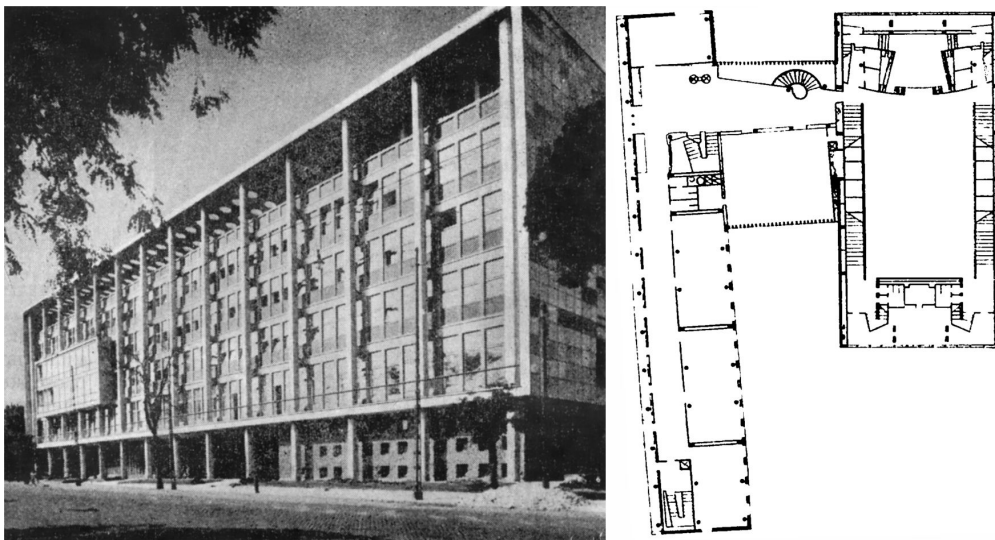

Рис. 1. Будинок профспілки будівельників. Арх. Л. Гадорош, Г. Прейзіч, І. Перень. Угорщина, Будапешт, 1947 – 48 рр. [17].

Виразна і динамічна за композицією споруда складається з блоку залу для глядачів на 1200 місць і пов'язаного з ним переходом 6-поверхового корпусу з клубними кімнатами, бібліотекою, аудиторіями, адміністративними приміщеннями та спортивною залу. Невисокий компактний об'єм зального корпусу з гладкою стіною його торцевого фасаду, збагаченої вільним, динамічним по композиції контррельєфом, контрастує з шестиповерховим об'ємом головного корпусу. Характерною ознакою в вирішенні головного корпусу є множинність повторюваних форм і членувань, високих (в шість поверхів) колон, що рельєфно сприймаються на тлі загальної лоджії фасаду. Прагнучи висловити в архітектурних формах будівлі його конструктивну сутність, нову тектонічну логіку залізобетону, автори проекту не уникли і деякої суперечливості. Так, наприклад, такі структурні елементи, як колони головного

фасаду, символізуючи стиль «нової архітектури», підтримують лише тонкі залізобетонні плити покриття, а в силу своєї великої висоти з'єднані зі стіною поперечними залізобетонними зв'язками. Таке чисто декоративне використання конструктивних за своїм прямим призначенням елементів можна бачити і в інших частинах споруди. Однак, незважаючи на ці суперечності, споруда є яскравим образним втіленням нового демократичного суспільного змісту «Клубу трудящих» [17].

Сходним за функцією є і Культурний центр, архітектора Е.Мая у східній Африці, Танзанія. У Західній Африці багато працювали досвідчені архітектори, що мали досвід проектування для тропіків М. Фрай і Дж. Дрю у співпраці з Л. Дрейком і Д. Лесданом. У Східній Африці піонером сучасної архітектури був Е. Май, який емігрував з Німеччини в роки нацизму і прожив тут з 1933 по 1952 р. Збудований ним культурний центр в Моши (1948-1950, нині в Танзанії) був першою громадською будівлею для африканців, яка служила для об'єднання мешканців великого району без племінних і станових відмінностей (рис. 2) [18].

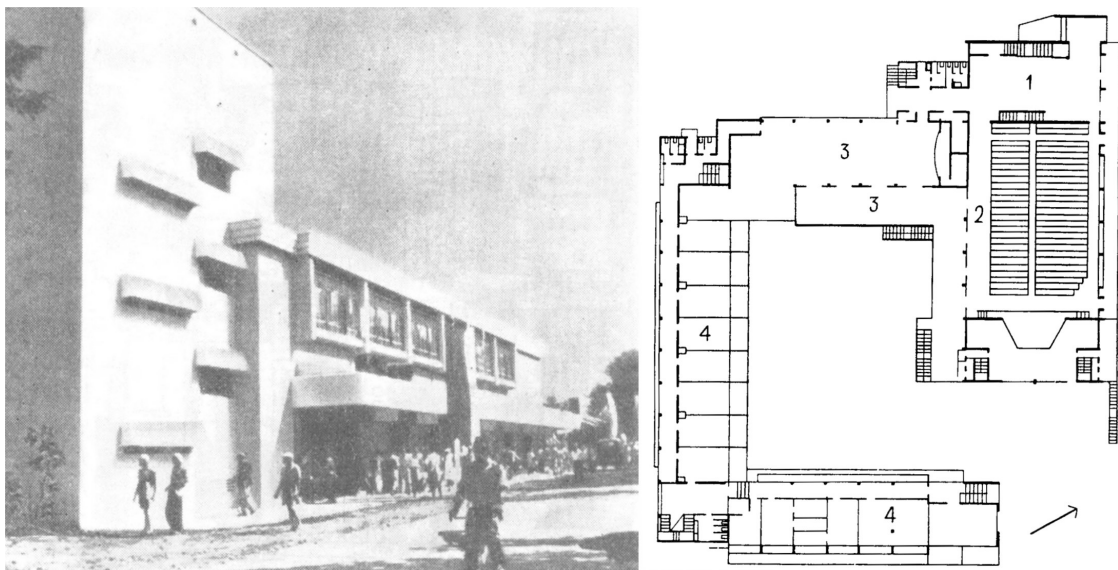

Рис. 2. Культурний центр. Арх. Э. Май. Східна Африка, Танзанія, Моши, 1948-50 рр. [18].

Серед закладів позашкільної освіти, що їх було споруджено у той період, своєю архітектурою відрізняється Дитяча бібліотека, арх. Кензо Танге, у м.Хіросима, яка була побудована у 1951 році (рис. 3) [19-21].

Дослідники вважають, що кругла в плані з воронкоподібним бетонним перекриттям і суцільним склінням по периметру будівля, нагадувала дерево з широкою кроною. В образі дітей, що сидять під цим деревом, укладений

глибокий зміст, що втілює спокій, радість і мир [14]. Дорослі думали про майбутнє дітей. На сьогоднішній день ця бібліотека демонтована [14-16].

Загальною характеристикою етапу інтенсивного розвитку та розгалуження у формуванні архітектури ЗНФО є безпосередній зв'язок із соціально-політичними змінами повоєнних років. В результаті яких виникають ланки ЗНФО, діяльність яких спрямована на конкретні потреби відповідного суспільства.

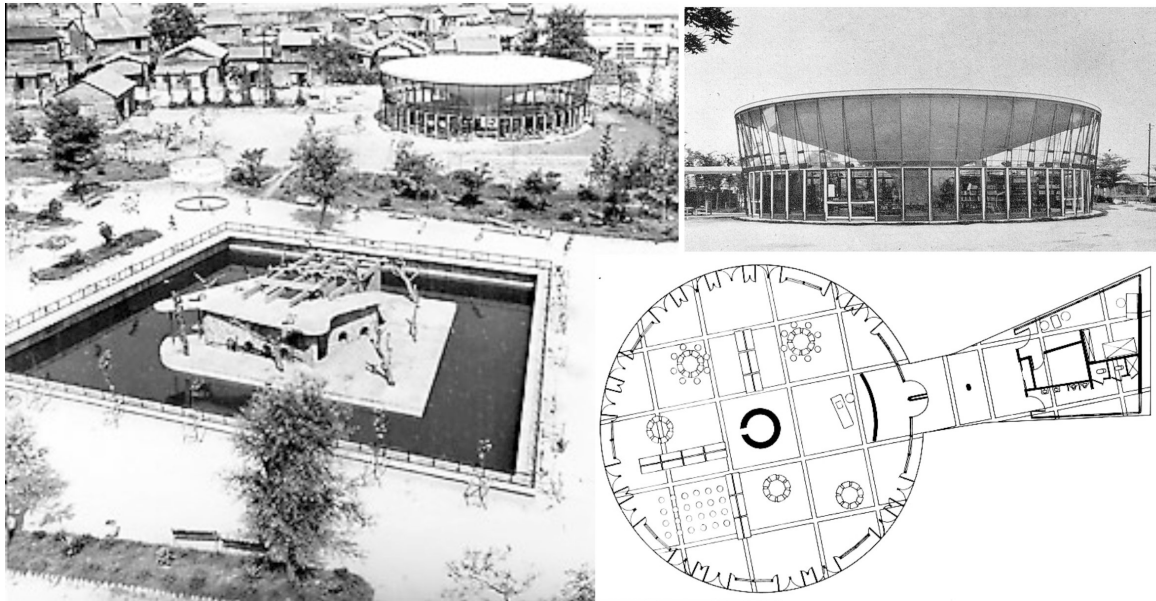

Рис. 3. Дитяча бібліотека. Арх. Кендзо Танге. Японія, Хіросіма, 1951 - 1978 рр. [19-21].

Висновки. Резюмуючи становище із інституціями неформальної освіти та відображення тенденцій періоду, що розглядається, в архітектурі відповідних закладів, можна зазначити що:

- характер неформальної освіти якісно змінюється – набувають популярності освітні програми для дорослих, триває повоєнне відновлення освіти; позашкільна освіта, також, поступово відтворюється та якісно змінюються її освітні сценарії;

- відповідно до змін соціально-політичного устрою змінюються й вимоги до неформальної освіти – період 1941-1956 років є показовим у даному випадку, оскільки була нагальна необхідність навчити, довчити, або, навіть, перепрофілювати колишніх військовослужбовців, відповідно до політичного спрямування країн;

- позашкільна освіта, або неформальна освіта дітей та підлітків, у повоєнні часи переслідує декілька цілей – вирішення, певним чином, проблеми «забирання» дітей з вулиці, надавання ним можливостей оволодіти

прикладними навичками, вирішення питання соціалізації, у тому числі, і у гендерному аспекті.

– в архітектурі відповідних закладів спостерігається теж досить специфічний розвиток – культурні центри та будинки профспілок прийшли на заміну народним домам минулих періодів розвитку; розгалуження, як ознака цього періоду, демонструє виникнення та/або оновлений розвиток таких специфічних типологічних ланок, як дитячі бібліотеки, клуби окремих напрямків тощо – заклади, схожі за функцією із відповідними ланками у мережі закладів позашкільної освіти на теренах Радянського Союзу.

Період інтенсивного розвитку та розгалуження 1941 – 1956 років - III період розвитку ЗНФО та їх архітектурно-типологічних ланок має вже системний освітній характер. Поступово втрачається роль народних домів та їх освітні та просвітницькі функції переходять остаточно до клубів, домів культури, культурних центрів, будинків профспілок тощо.

Список літератури

1. Iryna L. Kravchenko. Development of the architecture of the informal education institution in the period between the end of the 19th and the beginning of the 20th century. *SPACE&FORM*. Szczecin, 2019. No 37. P.197-206 DOI: 10.21005/pif.2019.37.E-01.

2. Кравченко І. Л. Теоретичні основи формування архітектури закладів неформальної освіти [Текст]: автореф. дис. д-ра архітектури: 18.00.01 / Кравченко Ірина Леонідівна; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. - Київ, 2021. - 45 с.

3. Кравченко, І. (2021). Розвиток архітектури закладів неформальної освіти 1917-1940 років на території України. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування, (60), 105–116. DOI: 10.32347/2077-3455.2021.60.105-116

4. Кравченко І. Л., Мулеєва В. Г. Тенденції розвитку дитячих позашкільних закладів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. збірник. Київ, 2016. Вип. 44. С. 267-272.

5. Кравченко І. Л., Пилипишин Б. В. Архітектурно-планувальні рішення медіатек –світовий досвід. Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб.збірник. Київ, 2019. Вип. 17-18. С. 527-532.

6. Кравченко І. Л. Сучасні тенденції розвитку архітектури закладів мистецької освіти. Тенденції розвитку початкової мистецької освіти в Україні: зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ, 2020. С. 18-19.

7. Горностаєв О. А., Акопник С. В. Дослідження середовища дозвілля в архітектурі. Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб. зб. / Київ. нац. ун-т

буд-ва і архіт. ; відп. ред. П. М. Куліков. Київ : КНУБА, 2018, Вип. 16. С. 193-199.

8. Акопник С. В., Заїка О. В. Проектування дитячих дошкільних закладів. Містобудування та територіальне планування, 2014, Вип. 53. С. 3-9.

9. Горук Наталія. Історичні аспекти розвитку неформальної освіти дорослих у США. Вісник Львівського університету : [Серія педагогічна], Львів, 2010. Вип. 26, С. 201-207.

10. Фельцан І. М. Історія становлення теорії освіти дорослих у Європі. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2017. Вип. 1 (40). С. 299–301.

11. Марчук А. В. Андрагогіка : навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 300 с. ISBN 978-617-511-308-0

12. Аніщенко О. В., Баніт О. В., Василенко О. В., Волярська О. С., Дорошенко Н.І., Зінченко С.В., Сігаєва Л. Є. Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика: монографія. Київ: ІПООД НАПН України, 2016. 354 с.

13. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді: Навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2017. 162 с.

14. Міленін В.М. Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу: посібник. Київ, 2013. 160 с.

15. Биковська О.В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи: монографія. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2008. 336 с.

16. Єгорова О. І., Биковська О. В. Позашкільна освіта: міжнародний досвід і кращі практики громадянського виховання дітей і молоді. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 148 с.

17. Всеобщая история архитектуры в 12 томах. Том 12 (вторая книга): Архитектура зарубежных социалистических стран. / Под редакцией О. А. Швидковского (ответственный редактор), В. Н. Белоусова, В. Л. Глазычева, Г. Б. Минервина, Г. М. Орлова, Н. А. Самойловой, В. Л. Хайта, С. О. Хан-Магомедова. 1977. 578 с., ил. Ленинград; Москва, 1966—1977 гг.

18. Всеобщая история архитектуры в 12 томах. Том 11: Архитектура капиталистических стран XX в. Под редакцией А. В. Иконникова (ответственный редактор), Ю. Ю. Савицкого, Н. П. Былинкина, С. О. Хан-Магомедова, Ю. С. Яралова, Н. Ф. Гуляницкого. 1973. 887 с., ил. Ленинград; Москва, 1966—1977 гг.

19. Колпинский Ю.Д., Веймарн Б., Чегодаев А. Всеобщая история искусств в шести томах. Том 6. Книга 1, Москва: Искусство, 1965 г., С. 159.

20. Kenzo Tange, children's library, floor plan, Hiroshima, Japan, 1951-1953. Archive of affinities. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу:

<https://archiveofaffinities.tumblr.com/post/88377599426/kenzo-tange-childrens-library-floor-plan> (дата звернення 03.09.2019).

21. Helping Hiroshima. Hiroshima City Children's Library lit up. [Електронний ресурс].

http://www.pcf.city.hiroshima.jp/virtual/VirtualMuseum_e/exhibit_e/exh0708_e/exh070805_e.html (дата звернення 03.09.2019).

References

1. Iryna L. Kravchenko (2019), Development of the architecture of the informal education institution in the period between the end of the 19th and the beginning of the 20th century. *SPACE&FORM*, Szczecin, No 37. pp. 197 - 206. DOI: 10.21005/pif.2019.37.E-01. (in English)

2. Kravchenko, I. L. (2021), Teoretychni osnovy formuvannya arkhitektury zakladiv neformal'noyi osvity [Theoretical bases of formation of architecture of non-formal education institutions], *Synopsis of Doctoral dissertation*, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, UA, 45 p. (in Ukrainian).

3. Iryna L. Kravchenko (2021), Rozvytok arkhitektury zakladiv neformal'noyi osvity 1917-1940 rokiv na terytoriyi Ukrayiny [Development of the architecture of non-formal education institutions in 1917-1940 on the territory of Ukraine], *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (60), Kyiv, 105 – 116. DOI: 10.32347/2077-3455.2021.60.105-116 (in Ukrainian).

4. Kravchenko I. L., Muleeva V. G. (2016), Tendentsiyi rozvytku dytyachykh pozashkil'nykh zakladiv [Trends in the development of children's out-of-school institutions]. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (44), Kyiv, 267-272 (in Ukrainian).

5. Kravchenko I. L., Pylypyshyn B.V., (2019), Arkhitekturno-planuval'ni rishennya mediatek –svitovyy dosvid [Architectural and planning solutions for media libraries - world experience]. *Architectural Bulletin of KNUCA*, (17-18), Kyiv, 527-532 (in Ukrainian).

6. Kravchenko I. L. (2020), Suchasni tendentsiyi rozvytku arkhitektury zakladiv mystets'koyi osvity [Modern trends in the development of the architecture of art education institutions]. *Trends in the development of primary art education in Ukraine: a collection of abstracts from the All-Ukrainian scientific and practical conference*, Kiev, p. 18 - 19 (in Ukrainian).

7. Gornostaev O. A., Akopnyk S. V. (2018), Doslidzhennya seredovyshcha dozvillya v arkhitekturi [Research of leisure environment in architecture]. *Architectural Bulletin of KNUCA*, (16), Kyiv, 193-199 (in Ukrainian).

8. Akopnyk S.V., Zaika O.V. (2014), Proektuvannya dytyachykh doshkil'nykh zakladiv [Design of children's preschool institutions]. *Urban Planning and Spatial Planning*, (53), Kyiv, 3-9 (in Ukrainian).

9. Goruk Natalia (2010), Istorychni aspekty rozvytku neformal'noyi osvity doroslykh u SSHA [Historical aspects of the development of non-formal adult education in the United States]. *Visnyk of Lviv National University: Pedagogical series*, (26), Lviv, 201 - 207 (in Ukrainian).

10. Feltsan I.M. (2017), Istoriya stanovlennya teorii osvity doroslykh u Yevropi [History of the formation of the theory of adult education in Europe]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University: series: Pedagogy. Social work*, (1(40)), Uzhhorod, 299–301(in Ukrainian).

11. Marchuk A.V. (2020), *Andrahohika: navch. posibnyk. [Andragogy: textbook manual]*. Lviv, 300 p., ISBN 978-617-511-308-0 (in Ukrainian).

12. Anishchenko O.V., Banit O.V., Vasylenko O.V., Volyarska O.S., Doroshenko N.I., Zinchenko S.V., Sigaeva L.E. (2016), *Osobystisnyy i profesiynyy rozvytok doroslykh: teoriya i praktyka: monohrafiya. [Personal and professional development of adults: theory and practice: a monograph]*, «IPOOD of NAPS of Ukraine», Kyiv, 354 p. (in Ukrainian)

13. Pavlyk N.P. (2017), *Teoriya i praktyka orhanizatsiyi neformal'noyi osvity molodi: Navchal'nyy posibnyk. [Theory and practice of organizing non-formal education of youth: Textbook]* Zhytomyr State University of Ivan Franko, Zhytomyr, 162 p. (in Ukrainian)

14. Milenin V.M. (2013), *Innovatsiyna model' vykhovnoho prostoru suchasnoho pozashkil'noho navchal'noho zakladu: posibnyk. [Innovative model of educational space of a modern out-of-school educational institution: manual]*, Kyiv, 160 p. (in Ukrainian)

15. Bykovska O.V. (2008), *Pozashkil'na osvita: teoretyko-metodychni osnovy: monohrafiya.[Extracurricular education: theoretical and methodological bases: monograph]*, IVC ALCON, Kyiv, 336 p. (in Ukrainian)

16. Egorova O.I., Bykovskaya O.V. (2017), *Pozashkil'na osvita: mizhnarodnyy dosvid i krashchi praktyky hromadyans'koho vykhovannya ditey i molodi [Extracurricular education: international experience and best practices of civic education of children and youth]*. Kyiv: Drahomanov National Pedagogical University, 148 p. (in Ukrainian)

17. *Vseobshchaya istoriya arkhitektury v 12 tomakh. Tom 12 (vtoraya kniga): Arkhitektura zarubezhnykh sotsialisticheskikh stran.* [General history of architecture in 12 volumes. Volume 12 (second book): Architecture of foreign socialist countries] Edited by O. A. Shvidkovsky (executive editor), V. N. Belousov, V. L. Glazychev,

G. B. Minervin, G. M. Orlov, N. A. Samoilo, V. L. Khait, S. O. Khan-Magomedova. Leningrad; Moscow, 1966-1977, 578 p., ill. (in Russian)

18. *Vseobshchaya istoriya arkhitektury v 12 tomakh. Tom 11: Arkhitektura kapitalisticheskikh stran XX v.* [General history of architecture in 12 volumes. Volume 11: Architecture of the capitalist countries of the XX century]. Edited by A. V. Ikonnikov (executive editor), Yu. Yu. Savitsky, N. P. Bylinkin, S. O. Khan-Magomedov, Yu. S. Yaralov, N. F. Gulyanitsky. Leningrad; Moscow, 1966-1977, 887 p., ill. (in Russian)

19. Kolpinsky Yu.D., Weimarn B., Chegodaev A. (1965), *Vseobshchaya istoriya iskusstv v shesti tomakh. Tom 6. Kniga 1* [General history of arts in six volumes. Volume 6. Book 1], Moscow, P. 159. (in Russian)

20. Kenzo Tange, children's library, floor plan, Hiroshima, Japan, 1951-1953. Archive of affinities. <https://archiveofaffinities.tumblr.com/post/88377599426/kenzo-tange-childrens-library-floor-plan> (in English)

21. Helping Hiroshima. Hiroshima City Children's Library lit up. http://www.pcf.city.hiroshima.jp/virtual/VirtualMuseum_e/exhibit_e/exh0708_e/exh070805_e.html (in English)

Аннотация

Кравченко Ирина Леонидовна. Доктор архитектуры, профессор кафедры теории архитектуры, Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Акопник Светлана Владимировна. Доцент кафедры теории архитектуры, Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Архитектура учреждений неформального образования за рубежом в период их интенсивного развития и разветвления (1941 – 1956 годы).

В статье представлена характеристика III этапа развития архитектуры учреждений неформального образования в 1941-1956 годы. Представлены сводные данные о восстановлении и дальнейшем развитии учреждений неформального образования, как педагогических институций, в послевоенные годы за границей. Обоснованы основные позиции развития их архитектуры и сведения проиллюстрированы примерами.

Ключевые слова: архитектура учреждений неформального образования; период интенсивного развития и разветвления; здания профсоюзов; культурные центры.

Iryna L. Kravchenko. D.Sc., professor of the Department of Theory of Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Akopnyk Svitlana Volodymyrivna. Associate professor of the Department of Theory of Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Architecture of informal education institutions abroad during their intensive development and branching (1941 - 1956).

The article presents a description of the III stage of the development of non-formal education institutions (NFEI) architecture in 1941-1956. Summary data on the restoration and further development of non-formal education institutions, as pedagogical institutions, in the post-war years abroad is presented. The authors' own research is used as the scientific basis for the article. Those researches provide the examination both the periodization of the development of the architecture of non-formal education institutions, and decisions related to the architectural space of leisure centres and preschool institutions, the educational space in which, nowadays, gravitates towards non-formal scenarios. The main pedagogical, historical and socio-political positions that had a direct impact on the development of such institutions' architecture are as follows: the nature and educational scenarios of non-formal education had been changed qualitatively; in accordance with changes in the socio-political structure, the requirements for non-formal education had also changed; out-of-school education, or non-formal education of children and youth, had been provided in post-war years with opportunities to acquire applied skills, tried to solve the problem of socialization, including also the gender aspect. The main positions of the development of their architecture are substantiated and the information is illustrated with examples. A common characteristic of the stage of intensive development and branching out in the formation of the architecture of the NFEI is the direct connection with the socio-political changes of the post-war years. As a result, there are subtypes of NFEI, the activity of which is aimed at the specific needs of society. A rather specific development had also been observed in the architecture of the relevant institutions - cultural centres and houses of trade unions had come to replace the people's houses of past periods of the development; branching, as a sign of this period, demonstrated the emergence and/or renovation of development of such specific typological links as children's libraries, clubs of certain specializations, etc. The period of intensive development and branching of 1941 - 1956 - the III development period of the NFEI and their architectural and typological links already had a systemic educational character. The role of people's houses is gradually being lost and their educational functions are finally transferred to clubs, houses of culture, cultural centres, trade union buildings, etc.

Keywords: architecture of non-formal education institutions; period of intensive development and branching; trade union buildings; cultural centers.